

Розвиток інформаційних технологій як ключовий фактор впливу на процес соціокультурних трансформацій в сучасному суспільстві

О. О. Пестрецова

Національна юридична бібліотека Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського Україна, Київ

Paper received 14.11.17; Revised 17.11.17; Accepted for publication 20.11.17.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2017-147V25-15>

Анотація. У статті розглянуто механізми впливів сучасних інформаційних технологій на трансформації, що відбуваються в інформаційному суспільстві, головним чином, в гуманітарному просторі. Зокрема, прослідковано, як зміни у виробництві, обробці, зберіганні, поширенні, використанні інформаційних ресурсів та розширення можливостей доступу до інформації змінюють життєдіяльність сучасного соціуму. У цьому контексті описано впровадження електронного урядування та введення систем електронного документообігу.

Ключові слова: *інформатизація, інформаційно-комунікаційні технології, «електронна охорона здоров'я» (e-health), електронне урядування.*

Соціокультурні трансформації на нинішньому етапі розвитку людства визначаються, значним чином, розвитком технологій, у першу чергу – інформаційних, і, відтак, розширенням технічних можливостей суспільства за рахунок їх впровадження. При цьому технологічні фактори набувають нового онтологічного статусу, перетворюючись на механізми соціальних змін – формування на базі інформаційно-комунікативних технологій нового типу суспільної організації. Складність цих процесів сучасної соціальної трансформації демонструє варіативність концепцій, що застосовуються науковцями для опису нового суспільства, факт переходу до якого дослідники визнають практично одностайно, не демонструючи, втім, при цьому одностайності у розмаїтті оцінок і прогнозів щодо вказаних процесів. При цьому жоден із філософів, який писав про означену проблему, не сумнівався в радикальному оновленні всього життя людства в рамках цього нового устрою. Науковці можуть вказувати перелік характеристик, які відрізняють цей тип суспільства від усіх інших, або ж визначати структурно-функціональні зміни, розглядаючи його як стадію в історичному розвитку людства. [8, с. 4].

Інтеграція цих підходів та аналіз міжнародних документів, присвячених проблемі, дозволяє говорити про інформаційне суспільство, як етап історії людства, що характеризується високим рівнем розвитку і використання інформаційних і телекомунікаційних технологій, розвиненою інфраструктурою, що забезпечує виробництво, обробку, зберігання, поширення, використання інформаційних ресурсів та можливість доступу до інформації, що змінюють всі сфери життєдіяльності людини, розширюючи можливості реалізації особистісного і загальнолюдського потенціалу. Загалом, як стверджував Д. Белл, в новому столітті вирішальне значення для економічного і соціального життя, способів виробництва знання, а також характеру трудової діяльності людини набуває становлення нового соціального устрою, що ґрунтується на телекомунікації [1, с. 128].

Концепція глобального інформаційного суспільства включає низку важливих компонентів: інформаційні і комунікаційні технології, Інтернет; інформаційну інтелектуальну власність; електронні інформаційні центри; банки і бази даних, та інші. Критеріїв переходу до інформаційного етапу розвитку досить багато, головні з них – експонентне зростання обсягу

знань, збільшення кількості людей, зайнятих у сфері послуг, підвищення якості освіти та її удосконалення протягом усього життя, вільний доступ до суспільної інформації та ін.

Отже, технологічною основою процесів, що обумовлюють формування інформаційного суспільства стало впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (Information and Communication Technologies, ICT) як сукупності способів та методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, опрацювання, зберігання та передачі даних (первинної інформації) для отримання інформації нової якості (інформаційного продукту).

Інтеграція сучасних телекомунікаційних мереж з інформаційними технологіями формують інфокомунікації, що означає нерозривний зв'язок інформаційних і телекомунікаційних елементів інформаційного обміну, які розвиваються в процесі конвергенції. Інфокомунікації й інфокомунікаційні технології утворюють інфокомунікаційну інфраструктуру суспільства [5], що набуває глобального і тотального характеру, охоплюючи практично все світове співтовариство інформаційно-комп'ютерними мережами й створюючи світовий інформаційний простір, важливою складовою якого є Інтернет – глобальна комп'ютерна мережа з її практично необмеженими можливостями збирання та збереження інформації, передавання її індивідуально кожному користувачеві. В результаті значно зросли й продовжують зростати можливості збору, обробки, зберігання, передачі інформації, доступу до неї, обмін інформацією набув миттєвого та глобального характеру, відстані й державні кордони вже не є суттєвою перешкодою для руху інформаційних потоків. Внаслідок розширення сфери інформаційних послуг і діяльності, пов'язаної з ними, трансформуються соціальна структура суспільства.

Таким чином, розвиненість інформаційного компонента стає одночасно фактором, індикатором і результатом розвитку економіки, політики, держави, суспільства, соціальної свідомості та громадянина [4, с. 92; 6, с. 3].

Сукупність процесів і заходів цілеспрямованої політики впровадження інформаційних технологій на всіх рівнях (локальному, національному, регіональному, глобальному) та економічні, правові, політичні, соціальні зміни, пов'язані з ними, формують феномен інформатизації. Інформатизація суспільства, таким

чином, є сукупністю взаємозалежних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, які спрямовані на створення умов для задоволення потреби в інформації громадян і суспільства на підставі розвитку й використання інформаційних систем, мереж, ресурсів і інформаційних технологій [7, с. 577].

При цьому основний показник ефективності інформатизації визначається як ступінь відповідності поточного рівня розвитку цих процесів тому рівню, при якому система оптимальним чином здійснює реалізацію своїх потенційних можливостей в частині досягнення поставлених цілей.

Інформатизація – це не стільки кількість комп'ютерної техніки і нових інформаційних технологій (ІТ), скільки ступінь їх проникнення до соціальної та економічної сфери діяльності суспільства [3, с. 4]. Таким чином, "інформатизація суспільства" є не просто більш широким поняттям, ніж "комп'ютеризація суспільства", а характеризує не стільки розвиток інформаційно-комунікативних процесів на основі новітньої телекомунікаційної та комп'ютерної техніки, скільки якісне вдосконалення пізнавальних соціальних процесів і структур. Невід'ємною частиною всього процесу повинна бути інтелектуалізація населення, в значній мірі сприяє підвищенню творчого потенціалу не тільки особистості, а й середовища її знань. Інформатизація суспільства забезпечує активне використання інтелектуального потенціалу, що постійно розширюється, сконцентрованого в друкованому фонді, науковому, виробничому та іншому видах діяльності його членів; інтеграцію інформаційних технологій з науковим, виробничим, ініціюючим розвитком усіх сфер суспільного виробництва, інтелектуалізацію трудової діяльності; високий рівень інформаційного обслуговування, доступність будь-якого члена суспільства до джерел достовірної інформації, візуалізацію представленої інформації, правдивість використаних даних [2].

Власне, при виборі стратегії інформатизації суспільства на перше місце висуваються інтереси соціальні, що цілком природно витікає із необхідності розв'язання усіх виникаючих проблем з урахуванням мети, потреб і можливостей особистості. Виявлено, що в процесі інформатизації суспільства відбувається формування особливої інформаційної культури, що виступає як система матеріальних і духовних засобів забезпечення єдності і гармонії у взаємовідносинах людини, суспільства і інформаційного середовища. Виступаючи поки що показником не загальної, а швидше, професійної культури людини, інформаційна культура з часом може стати важливим фактором розвитку кожної особистості [9].

Інформатизація є одночасно причиною й наслідком розвитку мережної структури суспільства. Важливим елементом та результатом інформатизації є впровадження електронного урядування, введення систем електронного документообігу в управлінській сфері – автоматизації процесу надання державних послуг та електронної демократії – форми суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоуправління шляхом широкого застосу-

вання інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформатизація торкається всіх підсистем суспільства, у тому числі соціальних та культурних інститутів, формуючи такі його складові, як «електронна охорона здоров'я» (e-health) – економічно ефективну й надійну форму використання інформаційно-комунікаційних технологій в інтересах охорони здоров'я та пов'язаних з нею галузей; e-освіта – різновид освітньої системи, відкритих та доступних освітніх послуг, що надаються широким верствам населення за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, котре базується на дистанційних технологіях навчання; електронна (цифрова) культура (Digital Culture, або E-culture) пов'язана зі створенням та розповсюдженням електронних версій закладів колективної пам'яті та об'єктів культури та культурної спадщини – електронних бібліотек, віртуальних музеїв, мультимедійних реконструкцій пам'ятників, «семантичної мережі» в середовищі Інтернет.

Таким чином сьогодні варто оцінювати інформацію як фактор, що інтегрує соціальні, технологічні, економічні, політичні та культурні механізми. Отже, інформатизація охоплює коло поточних і перспективних проблем – економічних, організаційних, соціальних, розвиток культури та освіти, діяльності всіх ланок соціального управління, кожної ланки господарювання. Цей процес сприяє забезпеченню національних інтересів, поліпшенню керованості економікою, розвитку наукоємних виробництв та високих технологій, зростанню продуктивності праці, вдосконаленню соціально-економічних відносин, збагаченню духовного життя та подальшій демократизації суспільства.

Протягом останніх десятиліть багато країн світу здійснюють послідовне і стійке формування і розвиток інформаційного суспільства. У світовій практиці сформувалося кілька різних підходів до інформатизації, що визначаються національними особливостями, політичними, економічними та соціальними чинниками. США виходять з існування національної інформаційної інфраструктури та побудови цифрової економіки. Одним із пріоритетних напрямків визнано інформаційне обслуговування громадян, результатом стало виникнення електронного уряду.

Європейські фахівці як перспективу розглядають інформаційне співтовариство (Information Society, IS), а в якості головних факторів, що визначають умови розвитку інформаційного суспільства виділяють поточний стан національної інфраструктури, рівень інтеграції суміжних галузей економіки, реально існуючі потреби суспільства і фактичний рівень конкуренції; загальну участь в економіці, заснованій на знанні та розвиток електронної комерції; електронний уряд; здоров'я онлайн; створення цифрового наповнення для Всесвітньої мережі. Відмітна особливість більшості європейських програм і стратегій їх реалізації полягає в тому, що всі використовувані онлайніві технології - електронну комерцію, електронний уряд, електронний бізнес і т. д. - вони розглядають не як самостійні ізольовані сфери діяльності, а як інтегроване середовище, що представляє собою єдиний фундамент для переходу до цифрової економіки та інформаційного суспільства, орієнтуючись на формування загальноєвропейського інформаційного суспільства.

Зарубіжний досвід дозволяє зробити висновок про те, що важливою передумовою успішної інформатизації є розвинуті державні й комерційні інфраструктури, що забезпечують створення національних інформаційних ресурсів в обсягах, необхідних для підтрим-

ки науково-технологічного й соціально-історичного прогресу; здатність суспільства виробляти всю необхідну для життєдіяльності інформацію, у першу чергу – наукову.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белл Д. Социальные рамки информационного общества (Новая технократическая волна на Западе) / Д. Белл ; под.ред. П. С. Гуревича. – М. : Прогресс, 1986. – 549 с.
2. Биков В.Ю. Модели организационных систем открытой освіти : монографія / В.Ю. Биков. – К. : Атіка, 2009. – 684 с.
3. Воронін І.М. Щодо формування системи моніторингу процесів інформатизації суспільств / І.М.Воронін // Геополітика і екогеодинаміка регіонів. – 2012. – Том 8. – Вип. 1-2. – с.4–15.
4. Гапоненко А.Л. Стратегия социально-экономического развития: страна, регион, город / А.Л. Гапоненко. – М.: РАГС. –2001. – 224 с.
5. Менеджмент в телекоммуникациях / под ред. Н.П. Резниковой, Е.В. Деминой. – М.: Эко-Трендз, 2005. – 392 с.
6. Орлов П. І. Інформаційні системи і технології в управлінні, освіті, бібліотечній справі / П. Орлов, О. Луганський. – Донецьк: Альфа-прес, 2004. –292 с.
7. Підпригоршук Я.В. Інформаційний простір України і проблема духовності суспільства / Я.В. Підпригоршук // Духовність як основа консолідації суспільства: Міжвідомчий науковий збірник / уклад. Комарова А.І., Табачковський В.Г. – К.: Науково-дослідний інститут «Проблеми людини». – 1999. – Т. 15. – С. 575–581.
8. Скалацький В. М. Інформаційне суспільство: сучасні теорії та моделі (соціально-філософський аналіз): Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03 / В.М. Скалацький; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2006. – 17 с.
9. Сухина В. Информатизация общества как социокультурная проблема / В. Сухина // Междунар. Симпозиум «Космос, цивилизация, гуманистические ценности»: Тез.докл. – Казанлык (НРБ), 1990.– С. 76–79.

REFERENCES

1. Bell,D. Social frame work of the information society (New technocratic wave in the West). M.: Progress, 1986. 549 p.
2. Bykov, V.Yu. Models of organizational systems of open education. K.: Atika, 2009. 684 p.
3. Voronin, I.M. On the formation of a system for monitoring the processes of informatization of societies. Geopolitics and eco-geodynamics of the regions, 2012, Volume 8, Is. 1-2.,pp. 4–15.
4. Gaponenko, A.L. Strategy of social and economic development: country, region, city. M.: RAGS, 2001. 224 p.
5. Management in telecommunications. M.: Eco-Trendz, 2005. 392 p.
6. Orlov, P. I. Information systems and technologies in management, education, library business. Donets'k: Alpha Press, 2004. 292 p.
7. Pidpryorshchuk, Ya.V. Information Space of Ukraine and the Problem of the Society's Spirituality. Spirituality as the basis of the consolidation of society. K.: Research Institute «Human Problems», 1999, Vol. 15, pp. 575–581.
8. Skalats'kyu, V. M. Information society: modern theories and models (socio-philosophical analysis). Author's abstract. Dis. K., 2006. 17 p.
9. Sukhina, V. Informatization of society as a sociocultural problem. Intern. Symposium «Space, civilization, humanistic values». Kazanlyk (NRB), 1990. pp. 76–79.

Informational technologies development as a keyfactor of influence on the process of sociocultural transformations in modern society

O. A. Pestretsova

Abstract. The article deals with the mechanisms of the influences of modern informational technologies on transformations taking place in the information society, mainly in the humanitarian space. In particular, it follows that changes in the production, processing, storage, distribution, use of information resources and the expansion of access to information change the livelihoods of the modern society. In this context, implementation of e-governance and the introduction of electronic document is described.

Keywords: informatization, information and communication technologies, e-health, e-government.

Развитие информационных технологий как ключевой фактор влияния на процесс социокультурных трансформаций в современном обществе

О. А. Пестрцова

Аннотация. В статье рассмотрены механизмы влияния современных информационных технологий на трансформации, происходящие в информационном обществе, главным образом, в гуманитарном пространстве. В частности, прослежены, как изменения в производстве, обработке, хранении, распространении, использовании информационных ресурсов и расширение возможностей доступа к информации меняют жизнедеятельность современного социума. В этом контексте описано внедрение электронного управления и введение систем электронного документооборота.

Ключевые слова: Информатизация, информационно-коммуникационные технологии, «электронное здравоохранение» (e-health), электронное правительство.